Nota inzake enkele hoofdpunten van het sociaal-economisch beleid in de naaste toekomst

Nr. 2

I. Inleiding

Overeenkomstig de toezegging, die in de Regeringsverklaring van 26 mei jl. is gedaan, wordt in de hiernavolgende nota een overzicht gegeven van enkele onderdelen van het sociaal-economische beleid, waarvoor in de nabije toekomst maatregelen dienen te worden getroffen. De nota is erop gericht de hoofdtrekken van deze maatregelen en de samenhang daartussen te schetsen. Nadere bijzonderheden zullen te zijner tijd worden verstrekt in de memories van toelichting op de hiermee samenhangende wetsontwerpen, die bij de Staten-Generaal zullen worden ingediend.

De Regering heeft bij het uitzetten van haar koers gebruik gemaakt van het advies [1]), dat de Sociaal-Economische Raad op 24 april 1959 heeft uitgebracht naar aanleiding van een verzoek, dat door de Ministers van Economische Zaken, van Sociale Zaken en Volksgezondheid en van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid op 16 september 1958 was gedaan. De in dit advies opgenomen raming van de ontwikkeling van onze economie — waar nodig aangevuld met sindsdien bekend geworden gegevens —, alsmede de aangeduide mogelijkheden tot keuze voor het beleid, vormden voor de Regering een steun bij het bepalen van haar standpunt ter zake van de te voeren sociaal-economische politiek.

De nota bepaalt zich in de eerste plaats tot de problemen, die in de adviesaanvrage aan de orde waren gesteld. Tevens gaat zij in op het vraagstuk van de tijdelijke belastingverhogingen. Hoewel het gebruikelijk is het te voeren financieel-economische beleid uiteen te zetten in het ontwerp voor de rijksbegroting, dat in september bij de Staten-Generaal wordt ingediend, heeft de Regering gemeend reeds vóór het zomerreces deze nota aan de Staten-Generaal te moeten doen toekomen, vooral ter wille van het te voeren loonbeleid.

Gelet op het beperkte karakter van de nota, zijn enkele belangrijke beleidsvraagstukken, zoals maatregelen ten behoeve van de ontwikkelingsgebieden en het landbouwbeleid buiten beschouwing gebleven. Het spreekt vanzelf, dat deze problemen elders, hetzij gezamenlijk hetzij afzonderlijk, aan de orde zullen komen.

Achtereenvolgens zal deze nota stilstaan bij de financieel-economische toestand, bij het vraagstuk van de huren en van de consumentensubsidie op melk, bij het hiermede samenhangende compensatievraagstuk en bij het te voeren loonbeleid. Vervolgens zal worden nagegaan, welke gevolgen een en ander heeft, in het bijzonder voor het overheidsbudget. In dit verband komen tevens enkele belastingmaatregelen ter sprake.

II. De financieel-economische toestand

Het ligt voor de hand bij de te bespreken maatregelen de ontwikkeling, die zich thans in ons economisch leven voordoet als achtergrond te nemen. Daarbij moet worden vooropgesteld, dat de Nederlandse economie na een conjunctureel bewogen

[1]) „Advies inzake het in 1959 en 1960 te voeren sociaal-economische beleid". Publikatie van de Sociaal-Economische Raad; 1959, nr. 2.

periode van overbesteding en vervolgens van wederaanpassing thans, bij een hoog peil van bedrijvigheid, over het geheel genomen, het evenwicht tussen middelen en bestedingen heeft hervonden. Dit blijkt met name uit de omvang van de geregistreerde arbeidsreserve. Het aantal werkloze mannen en vrouwen (na seizoencorrectie), dat op het dieptepunt van de economische teruggang een peil van ongeveer 108 000 had bereikt, was eind mei van dit jaar reeds gedaald tot 70 000, d.w.z. tot ongeveer 2 % van de afhankelijke beroepsbevolking. Het herstel blijkt eveneens uit het verloop van de industriële produktie, die reeds weer in het laatste kwartaal van 1958 het hoogste peil van vóór de teruggang had bereikt, terwijl het huidige groeipercentage alleszins bevredigend mag worden geacht. Daarbij heeft de betalingsbalans op de lopende rekening een gunstig saldo te zien gegeven.

Wanneer zich thans de vraag opdringt, welke eisen dienen te worden gesteld aan het sociaal-economische beleid in de naaste toekomst, dan moet daarbij naar het oordeel van de Regering vooropstaan, dat de noodzakelijke groei van het nationale inkomen en een aanvaardbare inkomensverdeling worden verwezenlijkt onder handhaving van het evenwicht tussen middelen en bestedingen. De gegevens, die de economische ontwikkeling sinds de tweede wereldoorlog heeft verschaft, wijzen uit, dat vooral verstoringen in inflatoire richting een gevaar voor dit evenwicht opleveren. Daarbij is gebleken, dat zelfs in een toestand van — over het geheel genomen — economisch evenwicht zich gemakkelijk een krachtenveld kan ontwikkelen, waaruit een te snelle groei der nationale bestedingen voortvloeit.

De beleidsproblemen, die zich thans voordoen, dienen derhalve te worden gezien in verband met de eis, dat het evenwicht tussen de nationale middelen en bestedingen in de toekomst niet wordt verstoord. Uiteraard is hiervoor niet alleen de huidige economische toestand beslissend, doch vooral ook de richting, waarin onze economie zich beweegt. Het is derhalve dienstig enige aandacht te schenken aan de ramingen, die thans dienaangaande beschikbaar zijn, ten einde aldus te kunnen bepalen, welke speling de economische ontwikkeling biedt voor het voldoen aan de verschillende verlangens op sociaal-economisch gebied.

Daarbij zij vooropgesteld, dat de Regering van oordeel is, dat bij de huidige en de te verwachten autonome ontwikkeling der bestedingen, de mogelijkheden tot doelbewuste verruiming daarvan wezenlijk beperkter moeten worden geacht dan zou blijken uit het S.E.R.-advies. In onze economie tekent zich namelijk een duidelijke verhoging van het ontwikkelingstempo af. Als gevolg daarvan zijn de ramingen daarvan in het S.E.R.-advies (men vergelijke hoofdstuk I en bijlage V) tot op zekere hoogte achterhaald en moet reeds nu erop worden toegezien, dat niet opnieuw een toestand van economische overspanning gaat optreden.

Tekenend is in dit verband vooral het verloop van de werkgelegenheid. Was het gemiddelde aantal werklozen in 1959 oorspronkelijk geraamd op 90 000, deze raming moet thans bepaald te hoog worden geacht. Zoals is gezegd, is de geregistreerde arbeidsreserve (na seizoencorrectie), die in januari nog ongeveer 90 000 bedroeg, op dit tijdstip reeds afgenomen tot een peil van ongeveer 70 000. De openstaande aanvragen vertonen een overeenkomstig verloop in spiegelbeeld, namelijk stijgende van ongeveer 45 000 in januari tot 60 000 in mei. Er doen zich op de arbeidsmarkt en met name in bepaalde sectoren daarvan thans reeds spanningsverschijnselen voor. Het gevaar, dat deze in de naaste toekomst nog groter worden, moet zeer reëel worden geacht.

Zoals ook in het S.E.R.-advies reeds wordt opgemerkt, zijn er in de huidige toestand een aantal autonome factoren werkzaam, die de neiging vertonen de bestedingsruimte automatisch te verkleinen. Het is opvallend, hoe de ontwikkeling zich in dit opzicht versnelt. Hiertoe dragen zowel de investeringen (waaronder de voorraden) als de consumptie bij. Het spreekt vanzelf, dat deze ontwikkeling zich zal weerspiegelen in het verloop van het betalingsbalanssaldo op lopende rekening. Lijkt het, dat er vooralsnog geen aanleiding bestaat de raming van een positief saldo van f 1250 miljoen voor dit jaar te herzien, er moet voor 1960 rekening worden gehouden met een belangrijk kleiner overschot in het lopende betalingsverkeer dan de f 830 miljoen, die het S.E.R.-advies bij ongewijzigd beleid waarschijnlijk acht.

Op grond van het voorgaande moet worden aangenomen, dat autonome factoren — die dus optreden ongeacht de nog te bespreken beleidswijzigingen — het overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans in de loop van 1960 betrekkelijk snel zullen doen inkrimpen. Het lijkt derhalve waarschijnlijk, dat het betalingsbalanssaldo over 1960 zal liggen beneden het bedrag, dat hiervoor veelal als normaal wordt beschouwd. Men bedenke daarbij wel, dat dit reeds op zich zelf inhoudt, dat deze ontwikkeling in de tweede helft van 1960 — op jaarbasis gerekend — nog tot een lager overschot zal leiden. De verwachte ontwikkeling van de betalingsbalans geeft dan ook maar beperkte mogelijkheden tot een verdere verruiming der nationale bestedingen. Zoals is gezegd, wijst de ontwikkeling van de arbeidsmarkt in dezelfde richting; dit geldt evenzeer voor de geld- en kapitaalmarkt.

Wat dit laatste aangaat, zij gewezen op het belang van een verantwoord gebruik van de op deze markt ter beschikking komende financieringsmiddelen. Bij de huidige stand van de conjunctuur neemt de kapitaalvraag betrekkelijk snel toe. Gegeven dit feit, zal het beroep van het Rijk op de kapitaalmarkt zo beperkt mogelijk moeten worden gehouden, wil althans de financiering van de overige investeringen (daaronder niet in de laatste plaats begrepen de investeringen in de woningbouw) niet in gevaar worden gebracht. Voorwaarde hiertoe vormt een beperking ten opzichte van 1959 van het tekort op de Rijksbegroting.

In de geschetste ontwikkeling van de arbeidsmarkt, de betalingsbalans en de kapitaalmarkt ligt derhalve een zwaarwegende motivering besloten om bij een zekere bestedingsverruiming en daarmee ook bij de nominale inkomensontwikkeling van zelfstandigen en loontrekkenden een grote mate van voorzichtigheid in acht te nemen. Deze voorzichtigheid is te meer geboden in verband met het vraagstuk van de vergeten groepen, de concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven op de internationale markt, alsook met het oog op het verkrijgen van de zo noodzakelijke besparingen.

Tegen de achtergrond van deze situatie acht de Regering het haar plicht met de haar ter beschikking staande middelen te waken tegen een nieuwe overspanning.

Zoals men zich zal herinneren, heeft de Regering in haar adviesaanvrage van 16 september 1958 aan de S.E.R. met name op de voorgrond gesteld de noodzaak om te komen tot een vermindering van de subsidies, die steeds zwaarder drukken op het overheidsbudget.

Wat de consumentensubsidies betreft, zij in dit verband het volgende opgemerkt. Zoals in de nota betreffende de toestand van 's Rijks financiën, behorende bij de ontwerp-begroting voor 1959 is vermeld, zijn deze uitgaven destijds als noodmaatregelen ingevoerd om te voorkomen, dat zich in het prijspeil een tijdelijke piek zou voordoen. Van regeringswege is steeds het standpunt ingenomen, dat algemeen gebruikte goederen en diensten in de regel geheel uit het inkomen en niet uit overheidsmiddelen moeten worden bekostigd. Na 1951 bleven nog de consumentensubsidies op melk en op huren bestaan. In 1956 adviseerde de S.E.R. tot afschaffing van de consumentensubsidie op melk per 1 juli 1957. Dit advies is destijds niet geheel opgevolgd, aangezien een afschaffing van het — mede ten gevolge van een herziening van het landbouwbeleid — inmiddels tot 10 cent per liter gestegen subsidiebedrag een te zware last zou betekenen voor de minst draagkrachtige groepen. In verband daarmede besloot de toenmalige Regering de prijsverhoging van consumptiemelk voorshands te beperken tot 6 cent per liter, waarbij derhalve een subsidie van 4 cent per liter gehandhaafd bleef.

Thans acht de Regering het ogenblik aangebroken — ten einde de vervulling van de wezenlijke taken van de overheid niet in gevaar te brengen — om per 1 januari 1960 over te

gaan tot verlaging van de huursubsidies en tot afschaffing van de consumentensubsidie op melk.

Alvorens op deze maatregelen en de daarvoor noodzakelijke looncompensatie in te gaan, moge er reeds in dit verband op worden gewezen, dat het naar het oordeel van de Regering niet verantwoord zou zijn een latere ingangsdatum dan de genoemde te kiezen. Van de overwegingen, die de Regering tot dit oordeel brengen, moge in de eerste plaats worden genoemd de noodzaak, dat met name de partijen bij het vernieuwen van een collectieve arbeidsovereenkomst het samenstel van maatregelen zien in het kader van een economische horizon, waarbinnen zich zowel de maatregelen, die op een verbetering van de welvaartspositie der werknemers gericht zijn, als die ter verwezenlijking van de huurverhoging en tot afschaffing van de consumentensubsidie op melk, moeten afspelen. Aldus is een onmiddellijke aanvang van de vrijere loonvorming mogelijk, zonder dat de in verband met de huur- en melkprijsverhoging noodzakelijke maatregelen in de verdrukking komen. Gegeven het feit, dat de looncompensatie een alleszins redelijk bedrag zal moeten uitmaken, zou de Regering immers niet gaarne zien, dat de middelen hiervoor in een te langdurige periode van een zekere vrijheid tot loonsverbetering zonder meer teloor zouden gaan. In de tweede plaats moge gewezen worden op de budgettaire overwegingen en ten slotte op de niet te onderschatten administratief-technische redenen; men denke hierbij aan de noodzakelijke doeltreffendheid van de loon-, pensioen-, belasting- en sociale verzekeringsadministratie, op grond waarvan aan het tijdstip van 1 januari 1960 de voorkeur moet worden gegeven boven de door de S.E.R. aanbevolen datums.

III. Maatregelen op het gebied van de huren en de subsidies voor de woningbouw

In de eerste plaats wil de Regering aandacht vragen voor de maatregelen, die zij noodzakelijk acht op het gebied van woningbouw en huren. Als doel van haar beleid ziet zij het scheppen van normale omstandigheden op het gebied van de woningvoorziening. Wettelijke huurprijsbeheersing, verdeling van woonruimte door de Overheid, algemene subsidiëring van de woningbouw, hoezeer sinds de aanvang van de wereldoorlog tot de huidige dag door de heersende omstandigheden geboden, vormen op de duur een belemmering voor het ontplooien van een zo goed mogelijke voorziening op het gebied van de volkshuisvesting. Daarbij komt — zoals in de aan de S.E.R. gerichte adviesaanvrage reeds van regeringswege is opgemerkt —, dat, zolang in een zo belangrijk onderdeel van de kosten van levensonderhoud als de huisvesting met kunstmatige middelen wordt voorzien, een te grote onzekerheid bestaat met betrekking tot het loon- en prijspeil, nog afgezien van de hieruit voortvloeiende verzwaring van de lasten voor de rijksbegroting.

Overeenkomstig hetgeen in het S.E.R.-advies dienaangaande tot uitgangspunt is gekozen, zal het bij het nastreven van de bovengenoemde doelstelling nodig zijn, in de loop van de komende jaren via huuraanpassingen de afstand te overbruggen tussen het peil van de huidige vraaghuren en de hoogte van een op de vrije markt te verwachten evenwichtshuur.

De S.E.R. maakt in dit verband enkele voorlopige inzichten kenbaar met betrekking tot de mogelijkheid om ook door een verlaging van de bouwkosten hiertoe bij te dragen. In het nadere advies over het huurbeleid op langere termijn zal de raad dit punt nader onder ogen zien. De Regering ziet het advies over deze aangelegenheid met belangstelling tegemoet. Zij doet echter reeds thans een beroep op het bedrijfsleven om al het mogelijke bij te dragen tot bevordering van een verlaging van de bouwkosten. Indien mede als gevolg van een toenemende spanning op de arbeidsmarkt een stijging van de bouwkosten zou optreden, zal de Regering niet nalaten hiertegen de nodige maatregelen te nemen. Met name zij in dit verband gewezen op de regeling van de bouwmarkt door het instituut van de rijksgoedkeuring, waartoe de bepalingen van de Wederopbouwwet aan de Minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid de bevoegdheid verlenen. Ook in de toekomst zal niet worden geaarzeld om met gebruikmaking van deze wettelijke bevoegdheid zo nodig het in uitvoering nemen van nieuwe bouwwerken krachtig af te remmen, ten einde de bouwproduktie en de bouwcapaciteit zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen en tevens de nodige ruimte voor de voortgang van de woningbouw te waarborgen.

Inmiddels zijn in de afgelopen jaren met betrekking tot het vraagstuk van de bouwkosten reeds vorderingen gemaakt. De onderzoekingen van verschillende researchinstellingen hebben voor een belangrijk deel ten doel door rationalisatie en standaardisatie tot een meer doeltreffende produktie te geraken. Voor zover de verscheidenheid in de bepalingen der bouwverordeningen een beletsel vormde op deze weg, is reeds enige malen gebruik gemaakt van de bevoegdheden, berustend op artikel 22*a* van de Wederopbouwwet. De Regering stelt zich voor het tot nu toe gevoerde beleid niet alleen voort te zetten, doch daaraan zo mogelijk uitbreiding te geven.

Huurmaatregelen

Over het beleid, dat op langere termijn zal moeten worden gevoerd om de afstand tussen de huidige vraaghuren van woningen en de te verwachten evenwichtshuren te overbruggen, zal de S.E.R. alsnog advies uitbrengen. Als een in de naaste toekomst te nemen eerste stap heeft de raad geadviseerd met ingang van 1 april 1960 een huurverhoging van gemiddeld 25 % tot stand te brengen. Om de in hoofdstuk II vermelde redenen geeft de Regering er de voorkeur aan de huurverhoging te doen ingaan op 1 januari 1960. Eveneens in afwijking van het advies van de S.E.R. zou de Regering om een soepele inpassing van het huurbeleid in het sociale en economische beleid te waarborgen, de huurverhoging willen beperken tot 20%. Alvorens een beslissing te nemen over een daaropvolgende huurverhoging in de loop van de huidige parlementaire periode, wenst de Regering het in uitzicht gestelde advies van de S.E.R. af te wachten.

In het algemeen gesteld, zullen in overeenstemming met het advies van de S.E.R. bepaalde groepen van vóór 1918 gebouwde woningen van de huurverhoging worden uitgezonderd, alsmede de in de jaren 1957 tot en met 1959 voltooide woningen, waarvan de huidige vraaghuren boven het niveau liggen van de huren van de vergelijkbare woningen van vóór 1957, nadat daarop de voorgestelde verhoging zal zijn toegepast.

Voor toepassing van een differentiatie van de genoemde huurverhoging naar gemeenteklassen ziet de Regering in de huidige omstandigheden niet voldoende aanleiding. Zo nodig kan bij een volgende verhoging tot differentiatie worden overgegaan. Ook op dit punt zal de Regering haar standpunt nader bepalen, nadat de S.E.R. daaromtrent heeft geadviseerd.

De in de Huurwet voorkomende bepaling, dat de huur in geval van nalatigheid van de verhuurder met betrekking tot het onderhoud kan worden teruggebracht tot die van vóór de huurverhoging van 1955, zal bij de invoering van de aanstaande huurverhoging worden herzien. Daarbij zullen de maatstaven voor de beoordeling van de onderhoudstoestand worden verscherpt.

In de te zijner tijd in te dienen wetsvoorstellen is de Regering voornemens tevens bepalingen op te nemen, die de mogelijkheid openen een begin te maken met de opheffing van de huurprijsbeheersing. De gedachten gaan daarbij — zoals in de regeringsverklaring is aangekondigd — in de richting van een stelsel, waarbij dit voor woningen in bepaalde gedeelten van het land en voor woningen in bepaalde huurgroepen kan worden uitgevoerd. Uiteraard zal tot de opheffing niet kunnen worden besloten, alvorens vraag en aanbod op de desbetreffende markt een evenwicht vertonen. Naar de mening van de Regering zal dan tevens een aanvang dienen te worden gemaakt met een geleidelijke inkrimping van de overheidsbemoeiingen op het gebied van de verdeling van woonruimte. Voor een nadere vormgeving aan de hier gegeven gedachten moge worden verwezen naar de te zijner tijd in te dienen wetsvoorstellen.

Woningen van vóór 1918

Wat de van vóór 1918 daterende woningen betreft, is de S.E.R. van mening, dat voor grote groepen van deze woningen reeds een redelijk huurpeil is bereikt. De Regering sluit zich bij dit oordeel aan en zal een regeling voorstellen, waarbij in de eerste plaats van huurverhoging worden uitgezonderd de woningen, waarvan de huidige huurprijs een bepaald bedrag niet te boven gaat, en voorts de woningen, die niet aan bepaalde kwaliteitseisen voldoen. Voor de eerste groep wordt gedacht aan een huurprijs van ongeveer f 9 per week in de eerste gemeenteklasse, afdalend tot ongeveer f 6 per week in de vijfde klasse. De kwaliteitseisen zullen bij algemene maatregel van bestuur nader moeten worden omschreven en wel zo, dat het niet voldoen aan een of meer van deze maatstaven gemakkelijk door huurder en verhuurder kan worden vastgesteld, zodat de toepassing van de regeling — uiteraard met behoud van het normale beroep op de rechter — aan partijen kan worden overgelaten.

Het geval zal zich kunnen voordoen, dat aan een woning, die in verband met de lage huurprijs niet voor huurverhoging in aanmerking zou komen, in de loop der jaren verbeteringen zijn aangebracht, zodat zij in woongerief voor nieuwe woningen niet onderdoet. Met het oog hierop zal voor de verhuurder de mogelijkheid worden opengesteld om op die grond aan de gemeentelijke huurcommissies — of in voorkomende gevallen aan burgemeester en wethouders — een beslissing te vragen dat huurverhoging niettemin mag worden toegepast. Uiteraard zal deze uitspraak alleen mogen worden gegeven, als de algemene toestand van de woning dit rechtvaardigt.

Bestemming huurverhoging

Omtrent de vraag, welke bestemming dient te worden gegeven aan de uit de huurverhoging voortvloeiende verhoging van de huuropbrengsten, heeft de Regering zich aanvankelijk op het standpunt gesteld te dezen het advies van de S.E.R. af te wachten. Daar sindsdien bij gepleegd overleg is gebleken, dat de S.E.R. niet de mogelijkheid zag dit advies tijdig vóór het opstellen van deze nota uit te brengen, was de Regering genoodzaakt, zonder dit advies af te wachten, haar standpunt te bepalen ten aanzien van de bestemming van de met de eerstkomende huurverhoging gemoeide bedragen. De Regering is van mening, dat de sinds 1957 geldende regeling tot blokkering van een gedeelte der huurverhoging niet op de toekomstige huurverhoging moet worden toegepast, terwijl zij — afgezien van de hieronder voorgestelde voorzieningen met betrekking tot de grondbelasting — geen aanleiding heeft gevonden andere maatregelen in verband met de huurverhoging 1960 voor te stellen. In aansluiting hierop heeft het naar haar mening weinig praktische zin de blokkering ten aanzien van de helft der huurverhoging 1957 voort te zetten. Over de afwikkeling van een en ander zal de Regering zich nog nader beraden. Een wetsontwerp, waarbij de nodige voorzieningen worden getroffen, zal bij de Staten-Generaal worden ingediend.

Grond- en personele belasting

Eveneens in verband met de huurverhoging zal nog een tweetal andere wetsontwerpen worden ingediend, waarin in de eerste plaats wordt voorgesteld voor de grondbelasting het maximum van de gemeentelijke opcenten wederom te brengen op het peil van vóór 1956, terwijl vervolgens ten aanzien van de personele belasting een gedeeltelijke aanpassing aan het gestegen huurpeil zou moeten worden bewerkstelligd. In het vervolg van deze nota zal nader op deze maatregelen worden ingegaan.

Subsidieverlaging

Huurverhoging maakt het mogelijk de woningbouwsubsidies te verlagen. In de eerste plaats heeft zij gevolgen voor in het verleden toegekende subsidies, die thans nog worden betaald, te weten de reeds toegekende jaarlijkse woningwetbijdragen en de jaarlijkse bijdragen en uitkeringen ineens ingevolge de Financieringsregelingen woningbouw 1947 en 1948. De uit de huurverhoging voortvloeiende verlaging van deze subsidies wordt bepaald aan de hand van de in de desbetreffende regelingen opgenomen bepalingen. Dit vraagt derhalve geen nadere beslissing.

In verband met het in de Regeringsverklaring aangekondigde streven om de particuliere woningbouw in sterkere mate te richten op arbeiders- en goedkope middenstandswoningen, wordt voor nog te bouwen woningen een herziening van het stelsel van subsidiëring overwogen.

In afwachting van de aldus te nemen maatregelen zou de Regering, voor wat de jaarlijkse bijdragen voor de nog te bouwen woningwetwoningen betreft, willen handelen in overeenstemming met het advies van de S.E.R. om deze bijdrage van gemiddeld f 350 tot gemiddeld f 250 per woning per jaar te verlagen. Voor nieuw te bouwen woningen in deze groep betekent dit een huurverhoging van gemiddeld 15 % ten opzichte van de huren der thans gereedkomende woningen.

Met de Raad is de Regering van oordeel, dat de sociale kant van de woningwetbouw bij subsidieverlaging bijzondere aandacht vraagt. Dit geldt eerst in zijn volle omvang, wanneer te zijner tijd door verdere huurmaatregelen het peil van de evenwichtshuur zal worden benaderd. De door de S.E.R. opgeworpen vraag, of dan op grond van sociale beweegredenen een handhaving van de subsidiëring van bepaalde woningen gewenst moet worden geacht, kan in haar algemeenheid zeker bevestigend worden beantwoord. Het is steeds een van de doelstellingen van de Woningwet geweest om bepaalde bevolkingsgroepen geldelijke steun te verlenen bij hun huisvesting. Deze subsidiëring op duidelijk sociale grond zal ongetwijfeld noodzakelijk blijven. De vraag, of reeds bij de komende subsidieverlaging naast de bijzondere bijdragen voor bejaarden en voormalige krotbewoners voor nog andere groepen bijzondere maatregelen voor de nieuwbouw nodig zijn — wat zich uiteraard tot uitzonderingsgevallen zou moeten beperken —, zal de Regering nader onder ogen zien.

Betreffende de subsidie voor particuliere woningen is de Regering voornemens, in afwachting van de hiervoor bedoelde herziening der subsidieregeling, in ieder geval voor de ingevolge de circulaire van de Minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid dd. 22 juni 1959 daarvoor in aanmerking komende premieaanvragen de thans geldende premie in gelijke mate te verlagen als de woningwetbijdrage, hetgeen neerkomt op een verlaging met 2/7 tot gemiddeld f 3500.

Met de S.E.R. is de Regering van oordeel, dat in het bijzonder de bouw van woningen in de lagere huurklassen moet worden bevorderd. In verband hiermede stelt zij zich voor de de thans nog bestaande mogelijkheid tot het verkrijgen van een halve premie voor duurdere huurwoningen af te schaffen en de overige huurgrenzen in de onderscheiden gemeenteklassen te verlagen. Daarbij moet mede in de overweging worden betrokken, dat premieverlaging op zich zelf tot verhoging in plaats van tot verlaging van deze grenzen aanleiding zou moeten geven. Verlaging van de stichtingskostengrenzen voor eigen woningen zal eveneens onder ogen worden gezien.

De S.E.R. is niet ingegaan op de vraag, of de gedane voorstellen ook gevolgen zouden moeten hebben voor de omvang van de faciliteiten in het kader van de regeling eigen-woningbezit. Gelet op het karakter van deze regeling, die niet moet worden gezien als een aanvulling van maatregelen op het stuk van de huren, doch die van bijzondere betekenis is voor de bezitsvorming, zou de Regering de faciliteiten van deze regeling voor wat hun materiële inhoud betreft willen handhaven. Daar de toeslag voor de eigen woning thans gekoppeld is aan de geldende premie, is hiervoor wel een technische herziening van de regeling nodig. Het ligt in de bedoeling het verband met de premie los te laten en de toeslag uitsluitend afhankelijk te doen zijn van woning- en gezinsgrootte.

IV. De consumentensubsidie op melk

Zoals ook in de Regeringsverklaring reeds is aangekondigd, is de Regering voornemens de consumentensubsidie op melk af te schaffen, en wel per 1 januari 1960. Ter verklaring van de in dit verband noodzakelijke voorzieningen moge het volgende dienen.

De hoogte van de thans geldende landelijke subsidie, die kortgeleden is vastgesteld op f 5,96 per 100 liter gestandaardiseerde melk, wordt bepaald door de volgende factoren:

a. de hoogte van de verrekenprijs per 100 kg voor consumptiedoeleinden bestemde melk. Deze verrekenprijs is voor het melkprijsjaar 1 november 1958—1 november 1959 vastgesteld op f 31,10 per 100 kg melk met 3,7 % vet;

b. de waarde van het bij standaardisatie op 2,5 % vet vrijkomende melkvet, welke waarde wordt afgeleid uit de gemiddelde opbrengstprijs van alle in de loop van het melkprijsjaar geproduceerde boter. Deze gemiddelde opbrengstprijs is voor het lopende melkprijsjaar 1958/1959 kortgeleden — namelijk bij de vaststelling van het hierbovengenoemde subsidiebedrag — geraamd op f 3,07 per kg;

c. de consumentenprijs per 100 liter in consumptie gebrachte gestandaardiseerde melk, onder aftrek van aanvoer-, verwerkings- en distributiekosten.

Naast de landelijke subsidie worden thans streeksgewijs nog geringe subsidiebedragen verstrekt ter gedeeltelijke tegemoetkoming in de hogere kosten der consumptiemelkvoorziening in bepaalde delen van ons land.

Teneinde de consumentensubsidie op melk af te schaffen stelt de Regering zich voor het volgende beleid te voeren.

1. In verband met de verbetering, die de afzetpositie van boter in het jongste verleden heeft ondergaan, is het verantwoord voor de toekomst rekening te houden met een hogere waarde van het bij standaardisatie vrijkomende melkvet en, daarmede samenhangend, met een vermindering der subsidie per 100 liter consumptiemelk. De afschaffing van de consumentensubsidie op melk houdt voorts in, dat het de voorkeur verdient in de toekomst uit te gaan van een voor een bepaald melkprijsjaar vaste waardering van het bij standaardisatie vrijkomende melkvet. Zolang er sprake was van een consumentensubsidie, konden de wisselingen in de boterprijs en de daarmede overeenkomende wisselingen in de waarde van het bij standaardisatie vrijkomende melkvet worden opgevangen door schommelingen in de hoogte van de consumentensubsidie. Met het afschaffen van deze subsidie vervalt deze mogelijkheid. Aangezien het niet gewenst moet worden geacht, dat korte-termijn-schommelingen in de boterprijs aanleiding geven tot daarmede overeenkomende korte-termijn-schommelingen in de consumentenprijs van melk, is een voor een geheel melkprijsjaar geldende vaste waardering van het bij standaardisatie vrijkomende melkvet gewenst.

2. In het kader van een algehele afschaffing van de consumentensubsidie op melk acht de Regering het voorts noodzakelijk per 1 januari 1960 een algemene verhoging van de consumentenprijzen van gestandaardiseerde melk en karnemelk met 4 cent per liter door te voeren. Om redenen van budgettaire aard, alsook om in de compensatiemaatregelen een zekere gelijktijdigheid te bereiken, geeft de Regering de voorkeur aan een eenmalige prijsverhoging van 4 cent per liter boven de door de S.E.R. voorgestelde trapsgewijze doorvoering. Uiteraard vervalt met het afschaffen van de consumentensubsidie de mogelijkheid om streekverschillen in de kosten der consumptiemelkvoorziening op te vangen door middel van streeksgewijze subsidieverschillen. Over de verwerking van deze subsidies in de voor het komende melkprijsjaar vast te stellen prijzenschema's zal nader overleg worden gepleegd met het georganiseerde bedrijfsleven.

3. Voor het landelijke subsidiebedrag, dat overblijft, nadat de onder de beide voorgaande punten genoemde maatregelen zijn doorgevoerd, zal de Regering een oplossing zoeken in het kader van de in de Regeringsverklaring aangekondigde nadere bezinning op het landbouwbeleid.

De Regering heeft voorts het voornemen, na afschaffing der consumentensubsidie op melk, in overleg met het georganiseerde bedrijfsleven na te gaan, of en in hoeverre de bestaande regelingen op het gebied van de prijsvorming van en de voorziening met consumptiemelk vereenvoudigd kunnen worden.

V. Compensaties voor de onder III en IV genoemde maatregelen

Zoals besproken is, monden de hierboven beschreven maatregelen op het gebied van de huren en de consumentensubsidie op melk uit in een huurverhoging met 20 % en een melkprijsstijging van 4 cent per liter, beide per 1 januari 1960. Wat het stelsel van looncompensatie voor deze huur- en melkprijsstijging betreft, meent de Regering zich tot op zekere hoogte te kunnen aansluiten bij de zienswijze, die door een meerderheid in de S.E.R. naar voren is gebracht.

De Regering wenst ter compensatie van de voorgestelde huurverhoging evenals bij de huurverhoging van augustus 1957 een bijslagstelsel te volgen.

Ten aanzien van de stijging van de melkprijs zou de Regering een enigszins andere wijze van compensatie willen volgen dan in de S.E.R. van verschillende zijden is bepleit [1]). Indien de compensatie uitsluitend door een verhoging van de kinderbijslagen werd geregeld, zou dat namelijk tot gevolg hebben, dat de kleine gezinnen in het geheel geen of een zeer onvolledige compensatie zouden ontvangen. De Regering is in verband daarmede van oordeel, dat de helft van de melkprijsstijging door een verhoging van het looninkomen en de andere helft door een verhoging van de kinderbijslagen dient te worden opgevangen.

Ten einde het geheel van compensaties zo doorzichtig mogelijk te houden, zal de looncompensatie voor de melkprijsstijging in de bovenvermelde huurbijslag worden opgenomen.

Om te voorkomen dat aan bepaalde groepen werknemers onvoldoende compensatie zou worden gegeven, acht de Regering het verantwoord, dat de bijslagen enigszins ruim worden gesteld. In verband hiermede heeft zij de bijslag op 2,5 % van het basisloonbedrag vastgesteld, terwijl tevens — evenals bij de huurbijslag van augustus 1957 — bepaalde minimumbedragen in acht zullen moeten worden genomen.

De Regering is zich ervan bewust, dat het eenvormige huurverhogingspercentage van 20 in de lagere gemeenteklassen een geringer absoluut bedrag vormt dan in de hogere gemeenteklassen. Zij acht het evenwel niet gewenst via te sterk uiteenlopende minima de gemeenteklasseafstand opnieuw met twee cent te vergroten. Zij heeft daarom besloten de minimumcompensaties als volgt vast te stellen.

Gemeenteklasse	Minimumcompensatie (gld. per week)
I	4,00
II III	3,75
IV V	3,50

De Regering heeft gemeend aan de compensatie geen maximum te moeten verbinden. Zij heeft zich daarbij laten leiden door de overweging, dat voor grote groepen — met name voor ambtenaren en administratief personeel — de vorige huurbijslag in de praktijk een te lage compensatie heeft betekend. Bovendien wordt de totale loonsom hierdoor slechts met een te verwaarlozen percentage verhoogd.

Ook ditmaal geldt de bijslag voor in Nederland woonachtige werknemers van 23 jaar en ouder, met uitzondering van gehuwde vrouwen, die geen kostwinster zijn, en voor in Nederland woonachtige werknemers beneden 23 jaar, voor zover zij kostwinner zijn.

In overeenstemming met de vorige huurcompensatie zullen de kinderbijslagen worden verhoogd en wel met 2 cent per dag voor het eerste, tweede en derde kind en met 3 cent voor

[1]) Men vergelijke hoofdstuk IV van het S.E.R.-advies.

elk volgend kind. De compensatie voor de helft van de melkprijsverhoging in de kinderbijslag vergt 2 cent per kind per dag. In totaal zullen de kinderbijslagbedragen derhalve met 4 cent per dag voor het eerste, tweede en derde kind en met 5 cent per dag voor elk volgend kind worden verhoogd.

Voorts is — overeenkomstig het voorstel van de S.E.R. — besloten de huidige duurtetoeslag op de kinderbijslag van 10 cent per kind per dag, die voor de jaren 1958 en 1959 aan werknemers met een inkomen van niet meer dan 16 gulden per dag is verleend, per 1 januari 1960 in de kinderbijslag op te nemen.

De compensatiemaatregelen zullen ingaan op 1 januari 1960. De betaling van de kinderbijslag achteraf maakt het echter wenselijk de verhoging van de kinderbijslaguitkeringen, die nodig is ter compensatie van de helft van de verhoogde melkprijs reeds een kwartaal vroeger te doen ingaan dan de besproken maatregelen, dus op 1 oktober 1959 [1]). De uitbetaling van de verhoogde kinderbijslag zal daardoor reeds plaatsvinden als de huur- en melkprijsverhoging een aanvang neemt.

De verschillende maatregelen op het gebied van de kinderbijslagen kunnen niet door de huidige premie van 4,8 % worden opgevangen. Zij maken een premieverhoging met 1 % noodzakelijk.

Doordat de pensioenbedragen ingevolge de A.O.W. en de A.W.W. zijn gekoppeld aan het indexcijfer der regelingslonen, zouden deze — zij het na verloop van zekere tijd — reeds vanzelf als gevolg van de voorgestelde loonmaatregel stijgen. De Regering is van oordeel, dat met gebruikmaking van de in de wet neergelegde bevoegdheid bevorderd dient te worden, dat de pensioenbedragen reeds met ingang van dezelfde datum als de lonen worden verhoogd.

Ook een verhoging van de ongevallenrenten van de beneden-65-jarigen, van de lonen en uitkeringen ingevolge de complementaire sociale voorzieningen, alsmede de uitkeringen op grond van de Wet Buitengewoon Pensioen 1940/1945 ligt in het voornemen. In zoverre zich aansluitende bij de unanieme mening van de S.E.R., is de Regering van oordeel, dat de invaliditeitsuitkeringen herziening behoeven. De Regering is voornemens deze renten — die variëren van minder dan f 1 tot maximaal f 5,70 per week — met 100 % te verhogen en daarnaast de toeslag voor gehuwden met f 5 per week op te trekken.

VI. Het te voeren loonbeleid

Zoals in de Regeringsverklaring is omschreven, wenst de Regering op zo kort mogelijke termijn te komen tot een stelsel van vrijere loonvorming. Alvorens in te gaan op de concrete voorwaarden, waaronder zulk een stelsel onder de huidige omstandigheden doeltreffend kan werken, lijkt het wenselijk de gedane keuze te zien in het licht van de ontwikkeling, zoals deze zich op het gebied van de loonvorming heeft voorgedaan.

Zoals bekend is, oefende de Overheid in de eerste na-oorlogse jaren een overwegende invloed uit op de loonvorming. Het beleid op loongebied vormde een onderdeel van het algemene sociaal-economische beleid. In samenhang met het subsidie- en het prijsbeleid vormde het een belangrijk instrument in het kader van de politiek van krachtige bevordering van de uitvoer, waarop het na-oorlogse herstel berustte.

Deze loonvorming kenmerkte zich door haar algemene karakter. Zowel de eerste loonronden, die dienden als aanpassingen aan een gestegen prijspeil, als de latere loonronden die een verantwoorde verdeling van de gestegen welvaart tot stand beoogden te brengen, waren verhoudingsgewijze gezien goeddeels hetzelfde voor alle werknemers. Door het algemene karakter van de loonvorming konden de lonen in en tussen de verschillende bedrijfstakken in onderling verband worden gebracht.

Met het voortschrijden van het na-oorlogse herstel verviel echter de noodzaak van het sterke overheidsingrijpen, dat de eerste periode had gekenmerkt. Op tal van gebieden kon de overheid de verantwoordelijkheid in handen van het bedrijfsleven zelf leggen en bepaalde maatregelen afschaffen. Zo werd de prijsvorming in beginsel weer aan het bedrijfsleven zelf overgelaten, waarbij de overheid zich beperkte tot een ingrijpen in geval van bijzondere omstandigheden, zoals b.v. een abnormale conjuncturele ontwikkeling. Voorts werden de consumentensubsidies — met uitzondering van die voor melk en voor de woningbouw — afgeschaft. Ook in de loonvorming voltrok zich — zij het op wat langere duur — een zelfde ontwikkeling. Zo kon worden vastgesteld dat meer en meer de nadruk kwam te liggen op het overleg tussen de representatieve organisaties van werkgevers en werknemers. Het zwaartepunt kwam daardoor steeds meer bij het georganiseerde bedrijfsleven zelf te liggen.

Deze ontwikkeling viel niet alleen op te merken bij wijzigingen van algemene strekking, doch ook bij de looninkomens in de afzonderlijke bedrijfstakken. In de praktische uitvoering van het loonbeleid — d.w.z. in de toepassing van de gestelde maatstaven — kwam daardoor een steeds grotere soepelheid tot uitdrukking. Naast de verscheidenheid, die het gevolg was van de toepassing van bepaalde loonstructuren (werkclassificatie, prestatiebeloning) ontstond een verder onderscheid tussen de verschillende bedrijfstakken en zelfs tussen de ondernemingen, waarbij zoveel mogelijk met het bedrijfseigene rekening werd gehouden. Vooral in de secundaire arbeidsvoorwaarden ontstond een zekere verscheidenheid.

De Regering acht een vrijere loonvorming in de eerste plaats gewenst omdat daarmede de primaire verantwoordelijkheid voor de loonvorming van de overheid naar het georganiseerde bedrijfsleven wordt verlegd. Dit brengt intussen een aantal bijzondere gevolgen mee. Immers, het stelsel van gedifferentieerde loonvorming opent niet alleen voor bepaalde sectoren van het bedrijfsleven de mogelijkheid om grotere loonsverhogingen te verwezenlijken dan die, welke mogelijk zouden zijn in een meer eenvormig stelsel van loonpolitiek, doch kan voor andere sectoren van het bedrijfsleven tot een loonsverhoging leiden, die bij de gemiddelde verbetering van lonen en andere arbeidsvoorwaarden achterblijft. Wanneer nu de primaire verantwoordelijkheid voor de loonvorming wordt gelegd in de handen van werkgevers en werknemers, dan veronderstelt dit, dat het bedrijfsleven afwijkingen van het gemiddelde loonpeil zowel naar boven als naar beneden aanvaardt en derhalve geen loonvoorstellen doet, die berusten op een mogelijke achterstand bij andere bedrijfstakken.

Vervolgens streeft de Regering een vrijere loonvorming na op grond van de daaraan verbonden economische voordelen. Uiteraard worden deze slechts bereikt, indien de eis wordt gesteld, dat een gedifferentieerde loonontwikkeling, afgestemd op de produktiviteitsontwikkeling, niet mag leiden tot prijsstijgingen. Het is dan ook noodzakelijk, dat de betrokkenen bij het doen van voorstellen aannemelijk maken, dat geen prijsverhoging uit de voorgestelde loonwijziging behoeft voort te vloeien, en dat zij zich sterk maken, daartoe dan ook niet te zullen overgaan. Slechts wanneer de te treffen compensatiemaatregelen niet tot prijsverhoging aanleiding geven, zal tot een verbetering van lonen of andere arbeidsvoorwaarden in een bepaalde bedrijfstak mogen worden overgegaan. Dan immers wordt bereikt, dat de reële loonstijging gelijk is aan de nominale loonsverhoging. Aldus wordt eveneens een bijdrage geleverd om de soms als onontkoombaar gevoelde voortgang van de kruipende inflatie te stuiten, terwijl tevens wordt voorkomen, dat de welstandspositie van de vergeten groepen verder wordt aangetast.

Vervolgens pleit voor een stelsel van gedifferentieerde loonvorming, dat een extraprikkel ontstaat voor de bevordering van de produktiviteit. Weliswaar hangt de produktiviteitsstijging niet alleen af van de wijze van loonvorming, doch het stelsel van loonvorming kan hiertoe een eigen bijdrage leveren.

---

[1]) Aangezien het technisch niet mogelijk is reeds per 1 oktober 1959 nieuwe loonbelasting- en premietabellen te doen ingaan — tabellen die bovendien reeds weer per 1 januari 1960 zouden moeten worden vervangen — zal de verhoging van de kinderbijslag die per 1 oktober 1959 plaatsvind buiten de heffing van loonbelasting blijven. De Regering acht dit echter geen overwegend bezwaar.

De Regering is in het licht van het voorgaande van oordeel, dat een meer rechtstreekse koppeling van de loonontwikkeling aan de produktiviteitsstijging — een eis die voor een gezond sociaal-economisch beleid onontkoombaar is — een aanvaardbare inkomensverdeling en een handhaving van het evenwicht tussen middelen en bestedingen zal kunnen bevorderen. Uitdrukkelijk zij hierbij gesteld, dat het vraagstuk van de werkgelegenheid in het kader van het in deze nota ontwikkelde beleid een centrale plaats dient te behouden.

Intussen sluit de Regering niet de ogen voor het feit, dat een differentiatie in de lonen in bepaalde omstandigheden tot sociaal onaanvaardbare loonverschillen aanleiding kan geven. De loonpolitiek is immers niet alleen een economisch, doch in even sterke mate een sociaal vraagstuk. In dit verband rijst een drietal vragen.

1. Welk minimumloon is aanvaardbaar?
2. Welke loonafstand tussen verschillende bedrijfstakken en ondernemingen is aanvaardbaar?
3. Hoe dient de loonvorming te geschieden in bijzondere sectoren, waar de maatstaven van produktiviteit en rentabiliteit niet kunnen worden gehanteerd?

Wat de eerste vraag aangaat, kan worden medegedeeld, dat inmiddels aan de S.E.R. het verzoek is gericht, een advies uit te brengen over de wenselijkheid en de mogelijkheid van een wettelijke regeling van een minimumloon.

Inzake het tweede vraagpunt is de Regering van oordeel, dat in het kader van een noodzakelijke coördinatie tussen de lonen in de verschillende bedrijfstakken enerzijds en de noodzaak van de bevordering van een evenwichtig prijspeil, ook langs de weg van prijsdalingen, anderzijds, een te grote uitloop van de lonen in bepaalde bedrijfstakken dient te worden voorkomen. Met het oog daarop zal het College van Rijksbemiddelaars een c.a.o. niet goedkeuren, indien een voorgestelde loonstijging in een bepaalde bedrijfstak de gemiddelde nationale produktiviteitsstijging te zeer overtreft.

In het geval van uitblijven van zodanige prijsdalingen behoort in een gesprek tussen het betrokken bedrijfsleven en de Overheid het totaal der concurrentieverhoudingen in de desbetreffende bedrijfstak aan de orde te worden gesteld.

In de Regeringsverklaring heeft de Regering doen blijken, dat zij de differentiatie in lonen en andere arbeidsvoorwaarden niet alleen bedrijfstaksgewijs, maar ook ondernemingsgewijs mogelijk acht. Wat de laatstgenoemde vorm betreft, zal eveneens onder de huidige omstandigheden voorzichtigheid geboden zijn. Daarom acht de Regering voorshands verder gaande differentiatie per onderneming het meest wenselijk met betrekking tot de secundaire arbeidsvoorwaarden. Zij denkt daarbij in het bijzonder aan winstdelingsregelingen en gepremieerde spaarregelingen. Aldus zal zowel een bijdrage kunnen worden verleend ter bevordering van de bezitsvorming alsook ter voorkoming van onevenwichtige loonverhoudingen.

De loonvorming in bijzondere sectoren vereist een aparte behandeling.

Wat de loonvorming voor het overheidspersoneel in ruime zin betreft, over dit vraagstuk zal de Regering uiteraard overleg voeren in het daartoe aangewezen orgaan, t.w. de Centrale Commissie voor Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken. Zij is aanvankelijk van oordeel, dat de hier te volgen loonpolitiek een aan de dag getreden algemene trend in de loonvorming tot richtsnoer zal moeten nemen, zoals dit ook zal dienen te geschieden in andere sectoren van het maatschappelijke leven, die niet tot het bedrijfsleven in engere zin behoren.

In de landbouw wordt de rentabiliteit mede bepaald door het garantiebeleid, dat berust op kostprijsberekeningen, waarin produktiviteitsstijgingen vanzelf worden begrepen. De Regering deelt in dit verband de mening van de S.E.R., wanneer deze in zijn advies stelt, dat ook in een stelsel van garantieprijzen een stelsel van gedifferentieerde loonvorming mogelijk is. Het element der produktiviteitsstijging, zoals dat in de ontwikkeling der kostprijzen van de gegarandeerde produkten tot uiting komt, kan zonder bezwaar worden vastgesteld. Dergelijke produktiviteitsstijgingen kunnen — in overeenstemming met de algemene spelregels voor het gedifferentieerde loonbeleid — voeren tot een verlaging van de garantieprijzen en/of tot een verbetering van de lonen en andere arbeidsvoorwaarden in de landbouw. De Regering stelt zich voor, over de concrete uitwerking hiervan overleg te openen met de werkgevers- en werknemersorganisaties in de landbouw.

Indien in het georganiseerde bedrijfsleven geen overeenstemming kan worden bereikt over een verbetering in de lonen en andere arbeidsvoorwaarden, zal het College van Rijksbemiddelaars een regeling bindend kunnen opleggen, waarbij van de thans geldende loonrichtlijnen zal kunnen worden afgeweken.

Geheel in overeenstemming met het gevoelen van de Stichting van den Arbeid is de Regering van oordeel, dat, hoezeer de taak van het College van Rijksbemiddelaars hierdoor zal worden verzwaard, de ervaring heeft geleerd, dat de bevoegdheden van dat college, zoals deze thans in het B.B.A. zijn neergelegd, toch voldoende mogelijkheden bieden om tot een bevredigende oplossing te komen, indien in het georganiseerde bedrijfsleven geen overeenstemming wordt bereikt. Overigens blijft altijd de mogelijkheid voor arbitrage open en wellicht zal daarvan meer dan tot dusverre gebruik moeten worden gemaakt. Uitspraken van arbiters zullen — het spreekt welhaast vanzelf — aan de toetsende organen moeten worden voorgelegd.

Overeenkomstig haar boven omschreven standpunt zal de Regering ook voor de arbeidstijdverkorting geen nadere richtlijnen verstrekken. Wel is zij van oordeel, dat met de verkorting van de arbeidstijd de grootst mogelijke voorzichtigheid en de geleidelijkheid in acht genomen dienen te worden. Mede met het oog daarop wenst zij nog eens uitdrukkelijk de aandacht te vestigen op de inhoud van het desbetreffende rapport van de S.E.R. In vele gevallen zal een keuze moeten worden gedaan tussen een verhoging van de lonen en de verkorting van de arbeidstijd.

Het ligt in het voornemen van de Regering de mogelijkheid om tot differentiatie in de lonen en andere arbeidsvoorwaarden over te gaan onmiddellijk na de parlementaire behandeling van deze nota open te stellen. Daarbij zal de datum van de afloop van de desbetreffende collectieve arbeidsovereenkomsten richtinggevend moeten zijn. Om te verhinderen, dat het al te lang zal duren alvorens gedifferentieerde verbeteringen mogen worden toegepast, acht de Regering het redelijk te bepalen, dat in elk geval vóór 1 juli 1960 tot deze verbetering zal mogen worden besloten. Alhoewel de Regering een uitgesproken voorkeur heeft voor het verwerken van de huurbijslag 1957 op de expiratiedatum van de collectieve arbeidscontracten wil zij niet uitsluiten, dat ook in die gevallen, waarin de collectieve overeenkomsten na 1 januari 1960 aflopen, deze verwerking tot stand wordt gebracht. De verwerking van deze bijslag kan dan te zamen vallen met de overige compensatiemaatregelen, die getroffen zullen worden met ingang van 1 januari 1960.

Het bovenstaande betreft uiteraard slechts de grote lijnen van het te voeren beleid. De nadere uitwerking zal in overleg met het georganiseerde bedrijfsleven plaatsvinden. Dit overleg heeft inmiddels reeds een aanvang genomen.

De Regering mag niet nalaten erop te wijzen, dat de berichten, die haar hebben bereikt, met betrekking tot de hoogte van overeengekomen loonsverhogingen haar met zorg vervullen.

VII. Belastingmaatregelen en gevolgen van de besproken voorzieningen voor de rijksbegroting

Gegeven het reeds geschetste verhoogde ontwikkelingstempo in onze economie, dat met name tot uitdrukking komt in het verloop van de produktie, de investeringen, de uitvoer en de werkgelegenheid, valt te verwachten, dat het bedrijfsleven in de voor ons liggende periode in toenemende mate een beroep zal doen op de kapitaalmarkt. In verband hiermede zal het voor het Rijk — gezien ook de behoeften van de lagere pu-

bliekrechtelijke lichamen — voor het begrotingsjaar 1960 niet mogelijk zijn een zelfde beroep te doen op de kapitaalmarkt als in 1959. Het spreekt voorts vanzelf, dat inflatoire financiering van het begrotingstekort buiten de kapitaalmarkt om in de huidige fase van een aanwakkerende conjunctuur onverantwoord zou zijn. Een en ander dwingt ertoe het begrotingstekort binnen zo nauw mogelijke grenzen te houden.

Gezien het vorenstaande en mede in verband met de noodzaak een verlaging van de inkomstenbelasting en loonbelasting van ongehuwden tot stand te brengen — een verlaging welke niet langer uitstel gedoogt —, is de Regering, hoewel zij nog niet beschikt over een geheel volledig begrotingsbeeld voor 1960, van mening, dat niet valt te ontkomen aan een verlenging van de in het kader van de bestedingsbeperking tot stand gekomen tijdelijke belastingverhogingen. Zij zal dan ook bij de Staten-Generaal wetsvoorstellen indienen, die strekken tot verlenging van de werkingsduur met één jaar van de verhoging van de vennootschapsbelasting en van de vermogensbelasting, alsmede van de verhoging van het bijzondere invoerrecht op benzine en van enige tarieven van de omzetbelasting.

De uit de bedoelde verlenging te verwachten baten zullen niet ten volle bijdragen tot een vermindering van het begrotingstekort. De Regering stelt zich namelijk op het standpunt, dat het Gemeentefonds en het Provinciefonds in de te verwachten meeropbrengst dienen te delen.

In verband met de besproken huurverhoging heeft de Regering zich beraden op de daarmede samenhangende aspecten van de grondbelasting en de personele belasting.

Wat de grondbelasting betreft, zij het volgende opgemerkt. De verlaging van deze belasting in 1955 is, voor zover zij betrekking had op gebouwde eigendommen, destijds met name ingegeven door de overweging, dat langs die weg een rendementsverbetering van het huizenbezit tot stand kon worden gebracht ter aanvulling van de — vergeleken met het oorspronkelijke plan — beperkte rendementsverbetering door middel van een verhoging met 5 % van het huurpeil [1]).

Zeker nu het huurpeil nadien in 1957 reeds met 25 % is verhoogd, ziet de Regering geen goede grond om, wanneer per 1 januari 1960 opnieuw een huurverhoging tot stand wordt gebracht, de in 1955 tot stand gebrachte verlaging van de grondbelasting voor gebouwde eigendommen te bestendigen. Te meer is er aanleiding die verlaging ongedaan te maken, omdat, indien de grondbelasting weer wordt geheven tot de nominale bedragen, zoals die vóór 1956 golden, de reële druk van de grondbelasting toch nog in de loop der naoorlogse jaren is afgenomen. De Regering zal dan ook een daartoe strekkend voorstel indienen tegelijk met voorstellen inzake een huurverhoging.

Wat vervolgens de personele belasting aangaat, zal de Regering evenals bij de huurverhoging van 1957 voorstellen de huurwaarden, waarbeneden in de verschillende gemeenteklassen thans geen personele belasting wordt geheven, alsmede de daarmede samenhangende aftrekbedragen, in dezelfde mate te verhogen als de huren. Op deze wijze blijft de personele belasting — overigens met een zeer matige verhoging van de verschuldigde bedragen — meegroeien met haar belangrijkste grondslag, de huurwaarde. Voor een maatregel, die ertoe zou leiden, dat deze belasting op de huidige nominale bedragen zou worden bevroren, ziet de Regering geen aanleiding.

De maatregelen op het gebied van de grondbelasting en de personele belasting zullen mede bijdragen tot een vermindering van het voor 1960 te verwachten begrotingstekort. Destijds zijn nl. rijksuitkeringen aan de gemeenten en de provincies toegekend, die dienen om aan die lichamen compensatie te geven voor het middelenverlies, dat voor hen voortvloeide uit de verlaging van de opcenten op de grondbelasting in 1955 en uit de tariefsverlaging van de personele belasting in 1953. Het is daarom redelijk, dat de baten uit de beide hiervoor besproken belastingmaatregelen aan het Rijk ten goede komen. De wijze, waarop dit zal worden verwerkelijkt, zal nog nader worden bezien. Hierbij doen zich enige verwikkelingen voor met name in verband met het feit, dat deze rijksuitkeringen bij het ontwerp Financiële Verhoudingswet 1959 zijn verwerkt in de geprojecteerde uitkeringen uit het Gemeentefonds.

De gevolgen voor de Rijksbegroting 1960 van de voorgenomen wettelijke voorzieningen op het gebied van de bijdragen, afkoopsommen en premies voor de woningbouw, van de consumentensubsidie op melk, zemede van de voorgenomen fiscale voorzieningen, kunnen als volgt worden beeijferd.

Vermindering van rijksuitgaven:	In mln gld.	
Woningwetbijdragen	30	
Afkoopsommen financieringsregelingen 1947 en 1948	24	
Premiebouw	8,5	
Consumentensubsidie op melk	67	
		129,5
Belastingmaatregelen:		
Baten van verhoging opcenten grondbelasting .	38	
Hogere opbrengst personele belasting	8	
Verlenging tijdelijke belastingmaatregelen . .	150 [1])	
		196
		325,5

Aangezien voor verschillende maatregelen de uitwerking op de begroting gedeeltelijk verschoven wordt naar een ander boekjaar of pas later volledig tot uitdrukking komt, is de financiële invloed op jaarbasis gerekend groter. Verreweg de belangrijkste post in dit opzicht is de vennootschapsbelasting, welk middel een jaar na het betrokken boekjaar in de begroting wordt verwerkt, in verband waarmede het al dan niet voortzetten van de verhoging van die belasting geen uitwerking heeft op de begroting 1960. In dit verband zij er verder op gewezen, dat de meeste uit te betalen premies voor de particuliere woningbouw zijn toegezegd, vóórdat rekening werd gehouden met de huurronde 1960; ook wat deze post betreft, is dus na 1960 de invloed op de begroting belangrijk groter. Ten slotte zij er de aandacht op gevestigd, dat de hiervóór aangekondigde verlaging van het ongehuwdentarief voor 1960 een belangrijk offer van de rijksschatkist zal vergen.

Overigens heeft het uitgestippelde beleid uiteraard ook een verdere terugslag op de middelen en de uitgaven. Men denke enerzijds aan de verhoging van de opbrengst der belastingen naar het inkomen als gevolg van de wijzigingen in lonen en huren en anderzijds aan de hogere salarissen, wachtgelden, pensioenen, sociale uitkeringen e.d., die ten laste van de rijksschatkist komen. In deze nota worden deze posten — waarvan de omvang overigens thans nog moeilijk kan worden begroot — ter zijde gelaten.

VIII. Samenvatting en slotbeschouwing

In het voorgaande is het samenstel van maatregelen op het stuk van de huren, de consumentensubsidie op melk, de loonvorming en de belastingwetgeving aangekondigd. Daarin is het kader gegeven voor een verantwoorde toepassing van het door de Regering beoogde loonbeleid.

De Regering acht het gewenst, dat in het georganiseerde bedrijfsleven door werkgevers en werknemers onmiddellijk na de behandeling van deze nota in de Tweede Kamer der Staten-Generaal het overleg wordt geopend over de mogelijkheden van een verbetering van lonen en andere arbeidsvoorwaarden. Voor de in te voeren verbeteringen, die binnen de — beperkte — produktiviteitsruimte dienen te blijven, zal de datum van de afloop van de desbetreffende collectieve arbeidsovereenkom-

[1]) Zie de nota inzake het belastingplan 1955 in verband met een algemene huurverhoging, blz. 1 (Zitting 1954—1955 — **3988**).

[1]) Bij de berekening zijn de aandelen van het Gemeente- en het Provinciefonds afgetrokken.

sten richtinggevend moeten zijn. Ten einde te verhinderen, dat het al te lang zal duren, alvorens gedifferentieerde verbeteringen mogen worden toegepast, acht de Regering het redelijk te bepalen, dat in elk geval vóór 1 juli 1960 tot deze verbeteringen zal mogen worden besloten. Alhoewel de Regering een uitgesproken voorkeur heeft voor het verwerken van de huurbijslag 1957 op de expiratiedatum van de collectieve arbeidscontracten, wil zij niet uitsluiten, dat ook in die gevallen, waarin de collectieve overeenkomsten na 1 januari 1960 aflopen, deze verwerking tot stand wordt gebracht.

De in deze nota aangekondigde maatregelen kunnen verder als volgt worden samengevat.

Voor de *huren* wordt een verhoging voorgesteld van 20 %, in te voeren op 1 januari 1960. Deze huurverhoging is gewenst, zowel als bijdrage tot gezondere verhoudingen in de woningbouw — naast het bouwen van een voldoende aantal woningen — als tot oplossing van de woningnood en ter verdere sanering van de rijksfinanciën. Hierbij zal geen differentiatie naar gemeenteklassen worden toegepast; wel zullen bepaalde groepen van vóór 1918 gebouwde woningen van de huurverhoging worden uitgesloten, opdat met name een zo veel mogelijk redelijke verhouding tussen huurpeil en woongerief wordt bereikt. De beschikkingsmacht van de betrokken huiseigenaren over de met de huurverhoging 1960 gemoeide bedragen zal — afgezien van de nog te noemen verhoging van de grondbelasting — niet worden beperkt. In aansluiting hieraan zal aan de Staten-Generaal worden voorgesteld de blokkering van de helft der huurverhoging 1957 niet voort te zetten. Over de afwikkeling van een en ander zal de Regering zich nog nader beraden.

De voorgestelde huurverhoging maakt het mogelijk, dat de jaarlijkse bijdragen van de in het kader van de woningwetbouw nieuw te bouwen woningen worden verlaagd van gemiddeld f 350 tot gemiddeld f 250 per woning per jaar, terwijl de premie voor de particuliere woningbouw, in overeenstemming hiermede, voor 1959 kan worden verlaagd van gemiddeld f 5000 tot gemiddeld f 3500, dit laatste in afwachting van een nader onderzoek naar het voor 1960 toe te passen stelsel.

De faciliteiten van de regeling eigen-woningbezit wenst de Regering, gezien de bijzondere betekenis ervan voor de bezitsvorming, voor wat de materiële inhoud betreft, te handhaven.

De Regering stelt zich voor de gehele *consumentensubsidie op melk* met ingang van 1 januari 1960 definitief af te schaffen, wat tot een verhoging van de straatprijs van consumptiemelk en karnemelk met 4 cent per liter zal leiden.

Het besluit om zowel voor de huurverhoging als voor de afschaffing van de consumentensubsidie op melk de datum van 1 januari 1960 te kiezen berust op overwegingen van economische, budgettaire en administratief-technische aard.

Op het gebied van de *loonvorming* vraagt in de eerste plaats de compensatieregeling de aandacht, die de Regering gewenst acht met het oog op de ten gevolge van de bovenomschreven maatregelen onvermijdelijke stijging van de kosten van levensonderhoud. De compensatie wordt per 1 januari 1960 geregeld via een bijslagstelsel, waarbij aan dezelfde groepen, waaraan destijds de huurbijslag 1957 is toegekend, een bijslag van 2,5 % op het basisloonbedrag wordt gegeven. Daarbij geldt geen maximumgrens, doch wel worden de volgende minima in acht genomen: f 4 voor de eerste, f 3,75 voor de tweede en derde en f 3,50 voor de vierde en vijfde gemeenteklasse. Tevens zullen de kinderbijslagen met 4 cent per dag voor het eerste, tweede en derde kind en met 5 cent per dag voor elk volgend kind worden verhoogd (waarvan 2 cent reeds met ingang van 1 oktober 1959). Aanpassing van de pensioenbedragen ingevolge A.O.W. en A.W.W., alsmede van de ongevalsuitkeringen en van de verschillende andere uitkeringen ligt in het voornemen van de Regering. In zoverre zich aansluitende bij de unanieme mening van de S.E.R., is de Regering van oordeel, dat de invaliditeitsuitkeringen herziening behoeven. Zij is voornemens deze renten — die variëren van minder dan f 1 tot maximaal f 5,70 per week — met 100 % te verhogen en daarnaast de toeslag voor gehuwden met f 5 per week op te trekken.

Voor het overige wenst de Regering om redenen van algemeen beleid en op grond van economische en sociale beweegredenen het stelsel van eenvormige welvaartsloonronden te verlaten en op de kortst mogelijke termijn te komen tot een stelsel van *meer gedifferentieerde loonvorming*, waarvoor de verantwoordelijkheid primair wordt gelegd bij het bedrijfsleven. Maatstaf voor de mogelijkheden tot verbetering van lonen en arbeidsvoorwaarden zal dan zijn de ontwikkeling van de produktiviteit. De belangrijkste voorwaarde, waaronder deze verbeteringen kunnen worden goedgekeurd, is, dat daaruit geen prijsverhoging voortvloeit. Onder deze veronderstelling zal de hierboven genoemde vereiste produktiviteitsmaatstaf voor bedrijfstakken en ondernemingen in belangrijke mate overgaan in een rentabiliteitsmaatstaf. Naast de invoering van meer differentiatie acht de Regering ook het behoud van een zekere coördinatie in de lonen gewenst.

Wat de loonvorming voor het overheidspersoneel in ruime zin betreft is de Regering aanvankelijk van oordeel, dat het hier te volgen beleid een aan de dag getreden algemene trend in de loonvorming tot richtsnoer zal moeten nemen, zoals dit ook zal dienen te geschieden in andere sectoren van het maatschappelijk leven, waar de gewone maatstaven van produktiviteit en rentabiliteit niet kunnen worden gehanteerd. Ook een verhoging van de ongevallenrenten van de beneden 65-jarigen, van de lonen en uitkeringen ingevolge de complementaire sociale voorzieningen, alsmede de uitkeringen op grond van de wet Buitengewoon Pensioen 1940/1945 ligt in het voornemen.

Op het gebied van de *belastingwetgeving* wordt allereerst voorgesteld de tijdelijke belastingverhogingen, die destijds in het kader van de bestedingsbeperking zijn ingevoerd, voor 1960 te handhaven. Voorts wenst de Regering de grondbelasting weer te brengen op het peil van vóór de in 1955 ingevoerde verlaging. Ten slotte dient tot matiging van de hogere druk der personele belasting een beperkte aanpassing aan de voorgenomen huurverhoging te worden tot stand gebracht.

De voorgenomen wettelijke voorzieningen op het gebied van de bijdragen e.d. voor de woningbouw, de afschaffing van de consumentensubsidie voor melk, zomede de te nemen belastingmaatregelen, dragen op zich zelf bij tot een vermindering van het tekort op de rijksbegroting 1960. Deze vermindering is noodzakelijk, omdat het beroep van de rijksoverheid op de kapitaalmarkt, gelet op de financieringsbehoeften van het bedrijfsleven en van de lagere publiekrechtelijke lichamen, o.m. voor de woningbouw, zoveel mogelijk dient te worden beperkt. Een verlichting van de druk der loon- en inkomstenbelasting van ongehuwden, die uiteraard ten laste van 's Rijks schatkist komt, acht de Regering binnen het kader van alle door haar voorgestelde maatregelen in 1960 noodzakelijk en mogelijk.

Het geheel van maatregelen, die de Regering voorstelt, ziet zij mede in het licht van de verwachtingen, die thans omtrent de economische ontwikkeling in de naaste toekomst bestaan. Zoals in hoofdstuk II is betoogd, is sinds het verschijnen van het S.E.R.-advies het ontwikkelingstempo in onze economie aanmerkelijk verhoogd, wat met name tot uitdrukking komt in de sterke daling van de werkloosheid, alsook in een versnelde groei van verschillende bestedingscategorieën. Omdat verschillende ramingen, opgenomen in hoofdstuk I en bijlage V van het S.E.R.-advies, door deze versnelde ontwikkeling reeds zijn achterhaald, lijkt het wenselijk ten aanzien van enige kerngegevens voor onze economie nog enkele opmerkingen te maken. Deze moeten zich noodzakelijkerwijze beperken tot kwalitatieve en globale aanwijzingen, omdat kwantitatieve schattingen op dit ogenblik uiterst moeilijk zijn.

Dit laatste geldt met name voor de ontwikkeling van het algemene loonpeil, omdat de kwantitatieve uitwerking van de vrijere loonvorming niet geheel is te voorzien. Het laat zich echter aanzien, dat de stijging van het loonpeil als totaal enigszins zal uitgaan boven de toeneming van de arbeidsproduktiviteit. Wanneer dit verschijnsel in zeer beperkte mate optreedt, kan men dit — gegeven de wenselijkheid voor het vraagstuk van de subsidies een oplossing te vinden — aanvaardbaar achten. Het beginsel, dat over een wat langere periode bezien de verbeteringen in lonen en andere arbeidsvoorwaarden in de

pas moeten blijven met de produktiviteitsontwikkeling, bij gelijkblijvende ruilvoet, blijft hierdoor echter onaangetast.

In dezelfde richting van een verhoging van het ontwikkelingstempo van onze economie wijst ook de ontwikkeling van het overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans. De hier optredende achteruitgang, die enerzijds voortvloeit uit autonome factoren aan de kant van de bestedingen en anderzijds samenhangt met de loonontwikkeling, zal het overschot in het lopende verkeer met het buitenland — dat voor 1960 reeds zal liggen beneden de grens, die in hoofdstuk II als de meest wenselijke werd aangegeven — verder aantasten.

Het valt voorts te voorzien, dat het hogere groeitempo zich voorshands zal blijven weerspiegelen in de ontwikkeling van de werkgelegenheid, want ondanks een sterkere toeneming van de beroepsbevolking dan tot dusver het geval was (doorwerking van de naoorlogse geboortepiek) lijkt het waarschijnlijk, dat de werkloosheid zal dalen tot beneden 2 % van de beroepsbevolking, terwijl voor bepaalde sectoren van het bedrijfsleven zelfs spanning op de arbeidsmarkt bestaat of moet worden verwacht.

Alles bijeengenomen, dwingt de huidige toestand tot grote waakzaamheid, opdat niet opnieuw een verstoring van het evenwicht tussen middelen en bestedingen ontstaat, waarin de loon- en prijsbeweging een versterkend element zou vormen.

Van haar kant zal de Regering met behulp van verschillende haar ten dienste staande middelen krachtig werkzaam zijn om het evenwicht tussen middelen en bestedingen in de economie te handhaven. De geschetste economische toestand legt echter eveneens een belangrijke verantwoordelijkheid op aan het georganiseerde bedrijfsleven — werkgevers en werknemers —, nu een grotere zelfstandigheid aan het bedrijfsleven wordt gegeven bij het loonbeleid. Dat de Regering de stap naar grotere vrijheid bij het bedrijfsleven op dit stuk óók onder de huidige economische omstandigheden toch durft zetten, grondt zij op tweeërlei overweging.

In de eerste plaats meent zij, dat een stelsel, waarbij de loonontwikkeling binnen de grenzen van de produktiviteitsontwikkeling wordt gehouden, niet alleen in beperkende zin dient te worden verstaan, maar eveneens een positieve inhoud heeft, nl. voor zover in het kader van het nieuwe loonstelsel grotere mogelijkheden aanwezig zijn voor het mobiliseren van latent aanwezige produktiviteitsreserves. De vrijere loonvorming, die er immers op gericht is de werknemers meer direct te betrekken bij een rendementsverbetering in de onderneming, onderscheidenlijk de bedrijfstak, waarin zij werken, biedt hiertoe zonder twijfel de nodige kansen. Juist dit onmiddellijke verband, dat door de vrijere loonvorming wordt gelegd tussen loonvoet enerzijds en produktiviteits- of rendementsverbetering anderzijds, kan een prikkel tot produktiviteitsverhoging inhouden.

In de tweede plaats heeft de ervaring van jarenlange opbouwende samenwerking tussen werkgevers en werknemers enerzijds en van het georganiseerde bedrijfsleven met de Overheid anderzijds geleerd, dat groter vertrouwen in het verantwoordelijkheidsbesef van het bedrijfsleven, waar het gaat om de nationale zaak — in dit geval met name om ons prijspeil, onze uitvoer en onze werkgelegenheid —, gerechtvaardigd is. Het meest doelmatige middel om de in ons volk werkzame krachten tot gelding te doen komen ten behoeve van de economische toestand van ons land, is juist het toekennen van een zo groot mogelijke plaats aan het eigen inzicht en de verantwoordelijkheid van hen, die in de eerste plaats deze toekomst zullen moeten verwezenlijken.

De Minister-President,
Minister van Algemene Zaken,

J. DE QUAY.

De Vice-Minister-President,
Minister van Verkeer en Waterstaat,

H. A. KORTHALS.

De Minister van Buitenlandse Zaken,

J. LUNS.

De Minister van Justitie,

A. C. W. BEERMAN.

De Minister van Binnenlandse Zaken,

E. H. TOXOPEUS.

De Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen,

J. CALS.

De Minister van Financiën,

J. ZIJLSTRA.

De Minister van Defensie,

SIDNEY v. d. BERGH.

De Minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid,

J. VAN AARTSEN.

De Minister van Economische Zaken,

J. W. DE POUS.

De Minister van Landbouw en Visserij,

V. G. M. MARIJNEN.

De Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid,

VAN ROOY.

De Minister van Maatschappelijk Werk,

M. KLOMPÉ.

De Minister van Zaken Overzee a.i.,

H. A. KORTHALS.